

Praha, 8. října 2020

Věc:

Připomínky podnikatelské iniciativy Změna k lepšímu k materiálu „Východiska Národního plánu obnovy v kontextu Hospodářské strategie“

ÚVOD

Vláda se na svém jednání 12. 10. chystá schválit materiál „Východiska Národního plánu obnovy v kontextu Hospodářské strategie“, který předurčí alokaci cca 180 mld. Kč z tzv. Facility na podporu oživení a odolnosti (Recovery and Resilience Facility, RRF) na pomoc ekonomikám postiženým současnou krizí. Přípravu dokumentu koordinuje Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) narychlo a netransparentně. Návrhy odborné veřejnosti, kterou k tomu MPO samo vyzvalo, nevzalo nijak v potaz. Vláda materiál doposud nezveřejnila, připomínkové řízení zkrátila na pět dní a ukončila jej pouhých pět dní před projednáním, což prakticky znemožňuje jakoukoliv diskuzi a smysluplné vypořádání připomínek. Zástupci podnikatelské iniciativy Změna k lepšímu po prostudování dokumentu konstatují, že je šitý velmi horkou jehlou a bude vyžadovat důkladnou revizi. V opačném případě hrozí, že prostředky, které může Česko využít pro to, aby se stalo skutečnou zemí pro budoucnost, minou svůj cíl.

Souhlasíme se základním ideovým ukotvením dokumentu reprezentovaným šesti pilíři. V obecné rovině pokrývají oblasti, do kterých musíme dlouhodobě investovat. Není však jasné, jaký klíč byl zvolen pro výběr navrhovaných opatření a nelze se zbavit dojmu, že jde o prostý souhrn záměrů, které jednotlivým ministerstvům dlouhodobě leží v šuplíku, bez jakékoliv prioritizace. Chybí tak například alespoň základní hodnocení dle úspor nebo multiplikačních přínosů vyvolaných investic pro ekonomiku, zaměstnanost a redukci emisí.

Zásadní nedostatky pak vykazuje obsah jednotlivých kapitol. Rozsah a záběr jednotlivých komponent (podkapitol) je značně rozdílný a v některých významných případech obsah zcela chybí (podkapitoly Renovace budov a ochrana ovzduší s alokací 19 mld. Kč a Ochrana přírody a adaptace na klimatickou změnu s alokací 15 mld. Kč jsou zcela bez podpůrných dat). Některé kapitoly jsou postavené na reálných projektech, konkrétních číslech a již funkčních nástrojích a lze se s nimi v obecné rovině ztotožnit (např. 1. Digitální infrastruktura), jiné jsou obecné (např. 5. Výzkum, vývoj a inovace), obsahují omezený počet nesourodých iniciativ (4. Instituce, regulace a podpora podnikání) nebo opatření v hlavním materiálu nekorespondují s těmi v příloze a obsahují vysoké alokace na projekty, které bude velmi obtížné realizovat v uvedeném čase (např. 6. Zdraví a odolnost obyvatel).

Níže nabízíme připomínky k těm částem dokumentu, kterým se jako iniciativa firem, asociací a neziskových organizací spojená ve Změně k lepšímu věnujeme, primárně tedy oblastem cirkulární ekonomiky, energetiky a péče o krajinu. Jsme však přesvědčeni o tom, že by celý dokument měl být zveřejněn a jeho jednotlivé části podrobeny diskuzi. Kvalita kapitol, kterým se věnujeme, nás vede k přesvědčení, že se toho dá spoustu zlepšit v celém materiálu. V opačném případě se můžeme připravit o další dobrou příležitost změnit život v České republice k lepšímu.

Digitalizace

Celá kapitola je věnována z velké části digitalizaci státní správy, zcela chybí návrhy na digitalizaci pro priority EU kritických oblastí, např. odpadového hospodářství, ochrany ovzduší, energetických úspor, dopravy nebo zdravotnictví. Co víc, průměrný podíl digitálních iniciativ v komponentách zaměřených na tyto oblasti je v naprosté většině případů 0 %. Digitální technologie přitom budou mít zásadní dopad na rozvoj těchto oborů, ať už v oblasti sledování skutečných materiálových toků v procesu recyklace, monitoringu kvality ovzduší, zemědělství, řízení budov, předcházení tepelným ostrovům ve městech, boji proti suchu, adaptaci na změnu klimatu a mnoha dalších.

Cirkulární ekonomika

Oblast cirkulární ekonomiky (komponenta 2.7) disponuje alokací ve výši 5 mld. Kč (cca 3 % prostředků Facility) bez bližšího odůvodnění i přesto, že je téma jedním ze základů Zelené dohody pro Evropu. K zamyšlení jsou pak i dílčí návrhy. Velká část alokace má směřovat do oblastí s omezeným dopadem na rozvoj české ekonomiky (1,6 mld. Kč má jít na energetické zpracování odpadů a 1,1 mld. Kč úspory vody v průmyslu). Cirkulární principy mají ale potenciál transformovat výrobní odvětví se zásadním přínosem pro konkurenceschopnost Česka a Evropy, nehledě na zvýšení surovinové soběstačnosti a bezpečnosti. Na inovace v oblasti znovupoužití materiálů je však určeno pouhých cca 220 mil. Kč z alokovaných 5 mld. Kč.

Velmi diskutabilní je pak skutečnost, že recyklační technologie mají stejnou podporu (1,61 mld. Kč) jako energetické využívání odpadů, navíc bez jasného zdůvodnění. Dle prioritizace materiálového využití je zcela na místě významně podpořit zejména recyklaci. Česká republika se dlouhodobě potýká s nedostatkem vlastních recyklačních kapacit a polovina plastových komunálních odpadů vytríděných v domácnostech je například v současnosti bez užitku skládkována, což je zcela v rozporu s hierarchií nakládání s odpadem, ale i s evropskou Zelenou dohodou.

Krajina

Tématu krajiny se věnuje pouze úvodní materiál, v příloze konkrétní podklady zcela chybí. Úvodní materiál navíc mezi opatření zahrnuje pouze obnovu lesů postižených kůrovcem a zlepšení jejich retenční schopnosti a posílení protipovodňových opatření.

Obnovu lesů chce bohužel Ministerstvo zemědělství řešit v rozporu s doporučením evropských autorit výsadbou stromů. Ta je ovšem v situaci rozsáhlých holosečí neúčelná a evropské země od ní upouštějí, neboť zakládá stejnověké, nestabilní porosty.

Opatření v komponentě „Ochrana přírody a adaptace na změnu klimatu“ musí primárně vycházet z cílů strategií EU v rámci Zelené dohody pro Evropu. Neměla by zde chybět podpora agrolesnictví, zvýšení podílu ekologického zemědělství na orné půdě až na 30 % do r. 2030 cílenou podporou šetrného způsobu hospodaření, zpracování a odbytu, metodická podpora zemědělců a vlastníků půdy (propachtovatelů) ke správné zemědělské práci, podpora zemědělského výzkumu, který vede k minimalizaci chemických a energetických vstupů do půdy, zavádění inovací založených na digitálních a kosmických technologiích a další.

Důležitou oblastí by pak měl být boj proti suchu. Ten by měl být postaven na revitalizaci vodních toků a investicích do úpravy drenáží a obnovy mokřadů. V dlouhodobém horizontu je potřeba revitalizace až 20 000 km především malých a středních vodních toků v zemědělské krajině a lesích. Jejich revitalizace sníží kulminační úroveň povodňových vln a s tím spojených škod a zvýší úroveň spodních vod. Úprava drenáží a obnova mokřadů na dnes odvodněné zemědělské půdě pak povede k výraznému zpomalení odtoku vody z krajiny, tedy vyšší hladině spodních vod a vyšším zůstatkovým průtokům na tocích. Navazujícím přínosem bude zvýšení dostupnosti vody na tocích, ve vrtech i v půdách zemědělských a lesních porostů.

Energetika, energetické úspory a šetrné budovy

Vítáme úmysl využít prostředky na podporu nových obnovitelných zdrojů energie (komponenta 2.3). Vzhledem k tomu, že není jasný rámec prostředků na rozvoj obnovitelných zdrojů v rámci připravovaného Modernizačního fondu, Fondu spravedlivé transformace (JTF) a nových operačních programů, nelze vyhodnotit, zda jde o částku odpovídající k dosažení potřebné míry dekarbonizace české energetiky. Alokace cca 4,0 mld. Kč je ale dle našeho názoru nízká. Při 25% podpoře by vedla k instalaci max. 500 MWp nového instalovaného výkonu, přičemž potenciál fotovoltaiky do roku 2030 je dle studie Deloitte pro Svaz moderní energetiky min. desetkrát větší. Současně doporučujeme doplnění formy využití těchto prostředků. Ověřeným a velmi efektivním mechanismem jsou aukce nových obnovitelných zdrojů (a to včetně nových solárních parků na brownfieldech, vodních plochách nebo agrivoltaiky) a podporu by si zasloužily také nové obnovitelné zdroje vznikající v rámci PPA smluv (čemuž však musí předcházet nový energetický zákon s implementací EU Energetického balíčku).

Obecně nám v této kapitole schází téma zeleného vodíku, od kterého se očekává, že se stane klíčovým nástrojem pro dekarbonizaci evropského průmyslu. V oblasti moderní energetiky lze také uvažovat o podpoře rozvoje akumulace – a to ve formě vytvoření příležitostí pro vybudování továrny na baterie, které by pomohlo zachovat automobilový průmysl v ČR nebo realizaci pilotních projektů systémů Power-to-X ve vazbě k cílům v Národním akčním plánu pro chytré sítě.

Snižování spotřeby energie (2.2) je správně zaměřeno na rekonstrukce budov státu a obnovu veřejného osvětlení. Text bohužel vylučuje využití finančních nástrojů pro rekonstrukce státních budov. Přitom například efektivním řešením je využití metody EPC (energetické úspory se zárukou), kdy jsou úspory spláceny z garantovaných úspor. Kombinací finančních nástrojů a investiční podpory by došlo k ekonomickému zefektivnění úspor energie ve státních budovách. Doporučujeme proto také zaměřit se i na odstranění bariér.

Oblast Renovace budov a ochrana ovzduší (2.5) bohužel nelze připomínkovat z důvodů absence podkladů a záměrů na financování. Přesto doporučujeme zaměřit se také na progresivní opatření, která spojí mitigační a adaptační opatření. Mezi již dnes populární a efektivní řešení patří budování zelených střech a renovace vnitrobloků, které pomohou v lokalitě odstraňovat tepelné ostrovy a zvyšovat kvalitu ovzduší a rozvoj energetických společenství v rámci posilování boje proti energetické chudobě. Zároveň by měl být určitě zachován program Nová zelená úsporám s alespoň dvojnásobnou alokací prostředků, včetně podpory samovýroby energie na rodinných a bytových domech. Velkou podporou by pak byla změna legislativy odstraňující znevýhodněné výkupní ceny z malých FVE zejména na střechách s místní spotřebou výrobce.

Doprava

Materiál je v oblasti dopravy poměrně rozsáhlý jak v části Udržitelné a bezpečné dopravy (2.1), tak v části Rozvoj čisté mobility (2.4). Některé návrhy sice vzbuzují údiv – například alokace 300 mil. Kč na nákup 50 plavidel na alternativní pohon, větší část jde ale správným směrem – elektrifikace železničních tratí a MHD, zabezpečení tratí, podpora nákupu vozidel na čistý pohon, budování dobíjecí infrastruktury a další. Přesto se nabízí rozšířit podporu o digitalizaci (při řízení provozu, informovanosti řidičů apod.) a zvážit zařazení pilotních projektů nových technologií, např. instalace FVE panelů na protihlukových stěnách, využití vodíku v železniční a automobilové nákladní dopravě, pilotní projekty autonomních elektro-mikrobusů, kterými lze zvýšit dopravní obslužnost na „last mile“ nebo v odlehlých lokalitách, zařazení podpory pilotních projektů „vehicle to grid“ apod.

Daňová opatření

Samostatným tématem je pak alokace 47 mld. Kč na daňové vratky při zpětném uplatnění ztráty (4.4) a rychlejší odpisy (2.8). Jedná se bezpochyby o účinná plošná opatření na nastartování ekonomiky. Domníváme se však, že i tato opatření by měla být zacílená na podporované prioritní oblasti.

Věříme, že si Česká republika zaslouží kvalitní restart ekonomiky, investice do inovací, udržitelnosti a dobré budoucnosti nás všech, a proto bychom těmito připomínkami rádi otevřeli debatu o navrhovaných změnách a přístupu k tvorbě strategie a jsme samozřejmě připraveni do této diskuse investovat své časové kapacity a znalosti.

S pozdravem,

Ing. Soňa Jonášová, zakladatelka a ředitelka Institutu cirkulární ekonomiky

Mgr. Martin Sedlák, programový ředitel Svazu moderní energetiky

Ing. Petr Vitek, spoluzakladatel Impact Hub Praha a Tilia Impact Ventures

Ing. Michal Veselý, ředitel marketingu JIC

Mgr. Jiří Helán, partner advokátní kanceláře KROUPAHELÁN

a další firmy a instituce sdružené v podnikatelské iniciativě Změna k lepšímu.